

Ole Gunnar Austvik

EUROPEISK INTEGRASJON

Økonomi og politikk

Universitetsforlaget

INNHold

Figurer	11
Bokser	13
Tabeller	14
Forkortelser	14
Forord	17
DEL I INTERNASJONAL ØKONOMISK OG POLITISK INTEGRASJON	19
1 Innledning	23
1.1 Bokas fokus	23
1.2 Internasjonal handel og økonomisk vekst	25
1.3 Perspektiver på europeisering og globalisering.	27
1.4 Økonomiske systemer og internasjonal handel	33
1.5 Gjensidig avhengighet – nasjonalstaten utfordres.	37
1.6 Flerfaglig integrasjon.	39
2 Historiske hovedtrekk	43
2.1 Tida før 1800	43
2.2 Den franske revolusjonen 1789–1799	48
2.3 Den industrielle revolusjonen 1760–1850	49
2.4 Kapitalismens framvekst 1850–1914	52
2.4.1 Kapitalismen og nye idéer.	54
2.5 Kriseperioden 1914–1945	58
2.5.1 Proteksjonismen og nye idéer	62

INNHold

2.6	Nye institusjoner og ny politikk 1944–1949	63
2.7	Internasjonal økonomi 1945–91	66
2.8	Den kalde krigen 1947–1989	69
2.9	Markedsøkonomiens globale dominans fra 1991 til i dag	73
2.9.1	Nye tider og nye idéer	77
3	Former for økonomisk integrasjon	81
3.1	Økonomisk integrasjon og gjensidig avhengighet (interdependens)	81
3.2	Nivåer på integrasjon	84
3.3	Politiske tilnæringsmåter	91
3.4	Integrasjonsprosessens dynamikk	93
3.5	Integrasjonsteoretiske perspektiver	95
4	Den europeiske unions institusjoner og virkemåte	101
4.1	Kort historikk	101
4.2	EUs institusjoner	107
4.2.1	Europakommisjonen	108
4.2.2	Ministerrådet	113
4.2.3	Europaparlamentet	114
4.2.4	Den europeiske domstolen	114
4.3	Traktat revisjonene	115
4.4	EUs demokratiske underskudd	118
4.5	Differensiert integrasjon	120
4.6	EUs videre utvikling	123
DEL II	MIKROØKONOMISK TEORIGRUNNLAG	125
5	Komparative fortrinn og internasjonal handel	129
5.1	Internasjonal handel, spesialisering og omfordeling	129
5.1.1	Fordelene ved spesialisering	131
5.1.2	Bruken av økonomiske modeller	133
5.2	Teorien om komparative fortrinn	135
5.2.1	Absolutte fortrinn	135
5.2.2	Komparative fortrinn	136
5.2.3	Gevinst fra handel	140

5.3	Standard handelsteori	146
5.3.1	Produksjonsmulighetskurven.	146
5.3.2	Tilpasning i autarki.	149
5.3.3	Tilpasning med frihandel	154
5.4	Tid til omstilling.	156
5.5	Årsaker til komparative fortrinn	159
5.6	Faktorprisutjevningsteoremet	163
5.7	Ressursbasert vekst og hollandsk syke	165
6	Stordriftsfordeler, klynger og andre forhold	169
6.1	Stordriftsfordeler som grunnlag for spesialisering	169
6.2	Interne og eksterne stordriftsfordeler.	171
6.3	Oligopol og prisdiskriminering	178
6.4	Monopolistisk konkurranse	182
6.5	Teknologigap- og produktsyklusteorier	184
6.6	Inter- og intraindustriell handel	186
6.7	Multinasjonale selskaper	189
6.8	Geografisk lokalisering og klynger.	192
6.9	Michael Porters konkurransediamant	194
6.10	Bytteforholdet.	197
7	Handelspolitiske virkemidler	201
7.1	Prisdannelsen på en internasjonal vare	202
7.2	Verdensmarkedet og eksport og import for små land	204
7.3	Prisvirkninger av en avgift	207
7.3.1	Priselastisiteter	208
7.4	Virkninger av en tollsats	212
7.4.1	Virkninger av en tollsats for et lite land	213
7.4.2	Virkninger av en tollsats for et stort land	214
7.4.3	Tollsatsens effektive beskyttelsesgrad.	217
7.5	Virkninger av importkvoter	219
7.6	Subsidiering av importkonkurrerende bedrifter	221
7.7	Eksportsubsidier	223
7.8	Skjulte handelshindringer	225
7.9	Handelskreering og handelsvridning	227

DEL III INTERNASJONAL HANDELSPOLITIKK	231
8 Global handelspolitikk	235
8.1 WTO og det globale handelspolitiske regimet	235
8.2 Bilaterale og regionale preferansehandelsavtaler	241
8.3 Utadvendte og innadvendte handelsstrategier	244
8.4 Forhandlerens dilemma.	246
8.4.1 Politikk etter at en handelsavtale er inngått.	250
8.5 Forhandlinger på flere nivåer: To-nivå-spill.	251
8.6 Handelskriger og økonomiske sanksjoner	255
8.7 Geopolitikk og internasjonal handel	259
8.8 EU og Russland: Handel og sikkerhetspolitikk.	262
9 EUs indre marked	267
9.1 De fire frihetene	267
9.2 Konkurransopolitikk	269
9.2.1 Monopolpolitikk.	270
9.2.2 Sammenslåing av bedrifter	272
9.2.3 Samarbeid mellom bedrifter	272
9.2.4 Harmonisering av standarder	273
9.3 Regionalpolitikk	274
9.4 Landbrukspolitik	277
9.4.1 Argumenter for intervensjon i markedene for landbruksprodukter.	279
9.4.2 Virkemidler innen EU for å påvirke landbruksproduksjonen.	281
9.5 Noen viktige andre politikkområder	284
9.5.1 Transportpolitikk	284
9.5.2 Sosialpolitikk	284
9.5.3 Avgiftsharmonisering	285
9.5.4 Forskning og utvikling	287
9.5.5 Energi- og klimapolitikk	287
9.6 EØS-avtalen	288
9.7 Norsk handlingsrom under EØS-avtalen	293

DEL IV INTERNASJONAL FINANS	299
10 Valutakursteori og valutapolitikk	303
10.1 Penger som betalingsmiddel	303
10.2 Aktører og valutakurser	306
10.3 Hvordan bestemmes valutakursen?	307
10.4 Flytende og faste kurser	311
10.5 Valutakursen på kort sikt	316
10.5.1 Nærmere om renteparitetsteorien*	317
10.6 Valutakursen på lang sikt	321
10.6.1 Nærmere om kjøpekraftparitetsteorien	323
10.7 Valutakurs og utenrikshandel	324
11 Valutaregimer	331
11.1 Det globale valutaregimet	331
11.2 Valutakursregimer og makroøkonomisk politikk	337
11.2.1 Fastkurssystem	337
11.2.2 Flytkurssystem	338
11.2.3 Kontrollert flyt	340
11.3 Optimale valutaområder	341
11.4 Regulering av internasjonale kapitalbevegelser. Tobin-skatt	344
11.5 Den økonomiske og monetære unionen (ØMU)	346
11.6 Euroen og finanskrisene	351
DEL V EUROPEISERING OG GLOBALISERING	355
12 Hvor åpen bør en økonomi være?	359
12.1 Frihandelens fordeler og ulemper	359
12.2 Omstilling og optimal grad av frihandel	366
12.3 Modernitet, sentrum-periferi og eliter.	370
12.4 Argumenter for begrensninger i internasjonal handel	374
12.5 Økonomisk integrasjon og velferdsstaten.	379
12.6 Inntektsfordeling innen land	384

INNHold

13 Økonomisk vekst og internasjonal fordeling	389
13.1 Hvilke land har det best?	389
13.2 Fattige og rike land.	394
13.3 Strategier for økonomisk vekst i utviklingsland	397
13.3.1 Utviklingsland som råvareeksportører	398
13.3.2 Industrialisering og imports substitusjon	401
13.3.3 Eksportledet vekst med bearbejdede varer	402
13.4 Gjeldskrisene i utviklingsland	403
13.5 Hvorfor noen land er rike og andre land forblir fattige?	406
14 Velferd, europeisering og globalisering	411
14.1 Internasjonal økonomisk integrasjon og politisk konvergens	411
14.2 Politisk konvergens og divergens.	416
14.3 Nasjonale politiske handlingsrom	420
14.4 Bærekraftige samfunn og klimautfordringene	425
14.5 utfordringer videre.	431
Referanser	437
Stikkordregister	455

FIGURER

Figur 1.1:	Skala av økonomiske systemer	35
Figur 2.1:	Tollsatser i England, Frankrike og USA 1830–2010	60
Figur 2.2:	Medlemsstater i den eurasiske unionen	76
Figur 3.1:	Nivåer på økonomisk og politisk integrasjon	85
Figur 4.1:	EØS-området 2017	106
Figur 4.2:	EUs institusjoner	108
Figur 4.3:	EUs utgifter og inntekter fordelt på medlemsland 2012	111
Figur 4.4:	Grader av deltakelse i EUs økonomiske politikk.	120
Figur 4.5:	Europa i flere hastigheter (konsentriske sirkler)	122
Figur 5.1:	Produksjonsmulighetskurver for Land A og Land B	138
Figur 5.2:	Gevinst ved spesialisering i Land A	141
Figur 5.3:	Produksjonsmulighetskurven ved konstant og avtakende utbytte	147
Figur 5.4:	Virkning av økonomisk vekst	148
Figur 5.5:	Tilpasning for produsentene i autarki	150
Figur 5.6:	Tilpasning for konsumentene i autarki	152
Figur 5.7:	Tilpasning i autarki	154
Figur 5.8:	Virkninger av overgang fra autarki til frihandel	155
Figur 5.9:	Kort- og langsiktige effekter av frihandel	157
Figur 5.10:	Produkt- og faktorpriser konvergerer i samhandlende land	164
Figur 5.11:	Norge får økte petroleumsreserver	165
Figur 6.1:	Interne stordriftsfordeler	174
Figur 6.2:	Stordriftsfordeler, markedsstørrelse og konkurranse	176
Figur 6.3:	Prisdiskriminering og dumping	181
Figur 6.4:	Fullstendig prisdiskriminering	183
Figur 6.5:	Etterspørsels- og imitasjonsetterslep i en produktcyklus	185
Figur 6.6:	OLI-paradigmet for internasjonal økonomisk aktivitet	190
Figur 6.7:	Eksterne stordriftsfordeler	193
Figur 6.8:	Porters konkurransediamant	195
Figur 6.9:	Norges bytteforhold overfor utlandet 2005–2015	199
Figur 7.1:	Fastsettelse av land As tilbudskurve for eksport	202
Figur 7.2:	Fastsettelse av land Bs etterspørselskurve for import	203
Figur 7.3:	Fastsettelse av verdensmarkedsprisen	204
Figur 7.4:	Frihandel og omfordeling i små eksport- og importland	206
Figur 7.5:	Avgifter og uendelig elastisk tilbud	210
Figur 7.6:	Avgifter og relative tilbuds- og etterspørselastisiteter	211

INNHOOLD

Figur 7.7:	Virkninger av en tollsats i et lite land	213
Figur 7.8:	Virkninger av en tollsats for et stort land	215
Figur 7.9:	Optimal toll	217
Figur 7.10:	Tolleskalering på matprodukter i Canada, EU og Japan	219
Figur 7.11:	Virkninger av en importkvote for et lite land	220
Figur 7.12:	Virkninger av en subsidie	222
Figur 7.13:	Virkninger av en eksportsubsidie	223
Figur 7.14:	Handelsvridning for et lite land	228
Figur 8.1:	Vekst i preferansehandelsavtaler 1950–2010	242
Figur 8.2:	Handelspolitisk spill mellom USA og Kina	248
Figur 8.3:	To-nivå-spill på tre forhandlingsbord	252
Figur 8.4:	Fordelen med små vinnersett	253
Figur 9.1:	Når monopol er bedre enn frikonkurransen	271
Figur 9.2:	Eksport og import av landbruksvarer EU-28 i 2016	278
Figur 9.3:	Produksjonsendringer og inelastisitet i etterspørselen	279
Figur 9.4:	Pris på basismatvarer over tid	280
Figur 9.5:	Oppkjøpsordninger og prisstabilisering	282
Figur 9.6:	Variable tollsatser og prisstabilisering	283
Figur 9.7:	Merverdisatser i EU 2015	286
Figur 9.8:	EØS-strukturen	291
Figur 10.1:	Likevekt i et valutamarked	309
Figur 10.2:	Depresiering av norske kroner	309
Figur 10.3:	Appresiering av norske kroner	310
Figur 10.4:	Fast og flytende valutakurs	314
Figur 10.5:	Likevekt mellom rentenivå og valutakurs	319
Figur 10.6:	Eksport og tilbud av valuta	325
Figur 10.7:	Import og etterspørsel etter valuta	326
Figur 11.1:	IMFs Spesielle trekkrettigheter (SDR) 2016 før og etter at kinesiske renminbi ble tatt inn i kurven	333
Figur 11.2:	Mundell-Flemings trilemma	339
Figur 11.3:	Kostnader og gevinster ved fast valutakurs	341
Figur 11.4:	Eurosonen i 2016	347
Figur 12.1:	Kort- og langsiktige virkninger av handelsliberalisering	367
Figur 12.2:	Gini-koeffisient og Lorentz-kurve	385
Figur 12.3:	Ulikhet i inntekt USA 1910–2010	386
Figur 13.1:	Største økonomier og rikeste befolkninger målt etter BNP i 2016	391
Figur 13.2:	Økonomisk vekst i-land og u-land 1961–2011	395

Figur 14.1:	Internasjonal liberalisme og nasjonalt politisk system	418
Figur 14.2:	Bærekraftig økonomi, miljø og velferd	427
Figur 14.3:	Bærekraft og grønn økonomi	429

BOKSER

Boks 2.1:	Thomas Malthus om produksjons- og befolkningsutvikling	46
Boks 2.2:	Adam Smiths usynlige hånd	51
Boks 2.3:	Prisene som knapphetssignal	57
Boks 2.4:	Bretton Woods-avtalen	64
Boks 2.5:	Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD)	65
Boks 2.6:	Oljen: OPEC og IEA	68
Boks 2.7:	Prisfastsettelse i en planøkonomi	71
Boks 2.8:	Fra G7 til G20	74
Boks 3.1:	Konføderasjon eller føderasjon	91
Boks 4.1:	EUs inntekter og utgifter	109
Boks 4.2:	Hvitbok, grønnbok, direktiver og forordninger	112
Boks 4.3:	Schengen-avtalen	117
Boks 5.1:	Viktige begreper i handelsteorien	139
Boks 5.2:	David Ricardo og teorien om komparative fortrinn.	143
Boks 5.3:	Økende, konstant og avtakende utbytte i produksjonen	145
Boks 5.4:	Hva når du er best i alt?	158
Boks 6.1:	Normal fortjeneste, renprofitt og grunnrente	172
Boks 6.2:	Naturlig monopol	177
Boks 6.3:	Enkelt spill med en dominant strategi*	179
Boks 6.4:	Intraindustriell versus interindustriell handel	187
Boks 6.5:	Konkurranssevne, effektivitet og produktivitet	196
Boks 7.1:	Samfunnsøkonomisk overskudd	204
Boks 7.2:	Spesifikke og ad valorem avgifter	208
Boks 7.3:	Cassis de Dijon	226
Boks 8.1:	Forhandlingsrunder i GATT/WTO	237
Boks 8.2:	Uruguay-runden 1986–1993	238
Boks 8.3:	Verdens Handelsorganisasjon (WTO)	240
Boks 9.1:	«Agurkdirektivet»	273
Boks 9.2:	Regionale multiplikatorvirkninger	276
Boks 9.3:	Norsk tollbehandling	296

INNHOLD

Boks 10.1:	Makroøkonomiske virkemidler	312
Boks 10.2:	Laffer-kurven	315
Boks 10.3:	Økonomisk risiko og usikkerhet	320
Boks 10.5:	Inflasjon og arbeidsledighet	328
Boks 11.1:	Det internasjonale pengefondet (IMF)	336
Boks 11.2:	Maastricht-kriteriene	348
Boks 11.3:	Stabilitets- og vekstpakten (SVP)	350
Boks 12.1:	Nytte- og kostnadsanalyse av økt frihandel	364
Boks 12.2:	Oligarkiets jernlov	369
Boks 13.1:	Ustabilitet i råvaremarkeder	399
Boks 13.2:	Verdensbanken	406
Boks 13.3:	Trickle-Down Economics	409

TABELLER

Tabell 5.1:	Absolutt fortrinn – best i hver sin produksjonsgren	135
Tabell 5.2:	Komparativt fortrinn – land A er best i begge produksjonsgrener	137
Tabell 5.3:	Relative priser i produksjon av vin og tøy i land A og land B	139
Tabell 6.1:	Stordriftsfordeler som spesialiseringsgrunn	170

FORKORTELSER

ASEAN	Association of South East Asian Nations
BNP	Brutto nasjonalprodukt
BNI	Brutto nasjonalinntekt
CAP	Common Agricultural Policy
CETA	Comprehensive Economic and Trade Agreement (mellom Canada og EU)
CMEA	Council for Mutual Economic Cooperation
COCOM	Coordinating Committee for Multilateral Export Controls
COMECON	Council for Mutual Economic Cooperation
COREPER	Committee Representative Permanent (EU)
CPI	Corruption perception index
DIM	Det indre markedet

DG	Directorate General (EU)
DSB	Dispute Settlement Body (WTO)
EAEU	European Asian Economic Union
EEC	European Economic Community
EF	Europeiske fellesskap
ESB	Den europeiske sentralbank
EKSF	Europeiske kull- og stålfellesskap
EFTA	European Free Trade Association
EPS	Europeisk politisk samarbeid (EU)
ERM	European Exchange Rate Mechanism
ESA	EFTA Surveillance Authority (EØS)
ESM	European Stability Mechanism
EU	Den europeiske union
EØS	Det europeiske økonomiske samarbeidsområdet
FEOGA	Fonds Europeen d'Orienteation et de Garantie Agricole (EU)
FN	Forente nasjoner
FUSP	Felles utenriks- og sikkerhetspolitikk (EU)
G7/G20	Forum for statslederne i de største økonomiene i verden
GATS	General agreement on Trade in Services
GATT	General Agreement on Trade and Tariffs
GSP	General System of Preferences
HDI	Human development index
IAEA	International Atomic Energy Agency (Det internasjonale atomenergibyrådet)
IEA	International Energy Agency (Det internasjonale energibyrådet)
IPØ	Internasjonal politisk økonomi
ITO	International Trade Organization
KKP	Kjøpekraftparitet
MERCOSUR	Mercado Comun del Cono Sul – Southern Cone Common Market
MITI	Ministry of Industry and Trade (Japan)
NAFTA	North American Free Trade Agreement
NATO	North Atlantic Treaty Organization
NBIM	Norges Bank Investment Management
NCA	Norwegian Competition Authority (Konkurransetilsynet)
NIBOR	Norwegian Interbank Offered Rate
NIC	Newly Industrialized Countries
NNP	Netto nasjonalprodukt
NOBA	Norges Bank

INNHold

NOK	Norske kroner
NPM	New Public Management
NSDAP	Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei, Det tyske nazi-partiet
OECD	Organization for Economic Cooperation and Development
OEEC	European Economic Cooperation
OPEC	Organization of Petroleum Exporting Countries
PPP	Purchasing Power Parity
PTA	Preferential trading agreement
RIP	Retts- og indrepolitisk samarbeid (EU)
SDR	Special drawing rights (IMF)
SDØE	Statens Direkte Økonomiske Engasjement
SVP	Stabilitets- og vekstpakten (EU)
TISA	Trade in Services Agreement
TPP	Trans-Pacific Partnership
TRIPS	Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (WTO)
TTIP	Transatlantic Trade and Investment Partnership
UNEP	United Nations Environmental Programme (FN)
UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change (FN)
USD	Amerikanske dollar
VER	Voluntary Export Restraint
VAT	Value added tax (merverdiavgift)
WHI	World happiness index
WTO	World Trade Organization
WWI	World War I
WWII	World War II
ØMU	Den økonomiske og monetære union (EU)

FORORD

Denne boka studerer europeisk integrasjon med utgangspunkt i økonomisk analyse i flerfaglig kombinasjon med politisk drøfting. Boka gir et teorigrunnlag og et empirisk bakteppe for internasjonal handel og finans, og diskuterer de europeiske og globale regimene som er laget for å forvalte den internasjonale økonomien. Den viser hvordan integrasjonen fører til økonomisk vekst, gjensidig avhengighet og omfordeling av inntekt og makt. Den drøfter hvordan nasjonal politikk blir mer lik på tvers av land, og påvirker handlingsrom for stater, bedrifter og personer. Boka fokuserer på hele det geografiske Europa, mens hovedvekten legges på EU/EFTA-området. Samspillet med den globale økonomien, og relasjonene til Russland, tillegges vekt der det er viktig for å forstå utviklingen i EU/EFTA-området.

Drøftingen blir foretatt med økonomiske og politiske analyser, der konklusjoner fra den ene disiplinen blir utdypet med analyser fra den andre. Ved å trekke på ulike typer forklarende variabler søkes det å øke forståelsen for kompleksiteten i europeiske økonomiske og politiske relasjoner. En slik flerfaglig tilnærming har både styrker og svakheter. Ambisjonsnivået er i én dimensjon lavere enn disiplinære tilnæringsmåter siden mer deterministiske resultater kan gå tapt. Ambisjonsnivået er på den annen side høyere ettersom flere typer forklarende variabler trekkes sammen. Målet er at den i sum øker forståelsen for økonomiske og politiske relasjoner i europeisk integrasjon på aggregert nivå.

Boka er rettet mot alle med interesse for europeisk og global økonomisk og politisk integrasjon, internasjonal politisk økonomi, anvendt økonomi, statsvitenskap, sosiologi og samfunnsfaglige problemstillinger generelt. I den økonomiske analysen har det vært et mål å framstille stoffet på en slik måte at de med lite bakgrunn i økonomi og ikke-økonomer kan ha nytte av det uten at viktige deler av presisjonsnivået fra teknisk mer avanserte framstillinger går tapt. Hovedsakelig brukes figurer som matematisk underlag for å analysere og

få fram sammenhenger. Samfunnsøkonomiske og statsvitenskapelige begreper, og ulike deltemaer, er forklart i bokser. Referanser til litteratur som går dypere på enkeltemner gis gjennom teksten, spesielt til den norskspråklige faglitteraturen.

Boka er et resultat av mange års faglig arbeid og studier knyttet til samspillet mellom økonomi og politikk. Foruten mye nytt stoff er den basert på forskningsarbeider og -prosjekter, bøker, journalartikler og rapporter rettet mot delproblemstillinger innen europeisk og global politisk økonomi. Den politiske analysen tar utgangspunkt i doktorgraden, en rekke forskningsartikler og analyser. En del av den økonomiske teorien er hentet fra og videreutviklet fra en tidligere bok om internasjonal handel og økonomisk integrasjon. Sammenkoplingen i en politisk-økonomisk flerfaglig forståelse er gjort i ulike tidligere arbeider, og i denne boka som en framstilling av europeisk økonomisk og politisk integrasjon som en helhetlig case.

Faglige kolleger, studenter og andre interesserte i økonomi og politikk i inn- og utland har gjennom årene spilt en avgjørende rolle for å realisere prosjektet. For den flerfaglige koplingen har oppholdene som student og senere Senior Fellow på Harvard Kennedy School, der også opplegg for denne boka ble gjort, vært viktig. Snart 30 års undervisning og samspill med studenter ved Høgskolen i Lillehammer og andre steder om ulike deler av bokas tematikk har betydd mye. I den mest intense skrivefasen i 2017 vil jeg takke studentene i internasjonal politisk økonomi for gode diskusjoner, Stine Bosheim for innspill om bokas inndeling, og Tore Nesheim for kommentarer på manus sommeren og høsten 2017. Professor Dag Harald Claes ved Universitetet i Oslo har gitt kommentarer til kapitlene 1–4 (Del I) og kapittel 14. Professor Erling Vårdal ved Universitetet i Bergen har kommentert kapitlene 10 og 11 (Del IV). Professor Paul Knutsen har kommentert på en tidlig versjon av kapittel 2. Ved Universitetsforlaget har Per Robstad vært redaktør, og Maria Westervoll manuskordinator. Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFFO) har gitt økonomisk støtte til forfatteren. Ingen flere nevnt, men ingen glemt. Takk til alt og alle som har vært til uvurderlig hjelp til å sette sammen et omfattende fagfelt på en ny måte. Eventuelle gjenstående feil og mangler er selvsagt forfatterens ansvar alene.

Høgskolen i Innlandet – Lillehammer den 01.07.2018

Ole Gunnar Austvik

www.oga.no